

УДК: 13:316.4/.6.(1-21)(477.52-25)

doi:10.15421/151620

Філософія міста в Україні – право городян на участь в муніципальному управлінні на прикладі м.Суми

О.І. ДЕМИХОВ

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

Авторське резюме

В статті вивчаються, починаючи від міфології стародавнього світу, процеси становлення міст, формування спільнот городян і трансформація мислення міського населення. Відстежується історична типологія міст, дається характеристика містам-державам. Розкриваються особливості формування свідомості українських городян від епохи Київської Русі до сьогодення. З урахуванням актуальності для України вказаного питання вивчено історичний досвід трансформації сприйняття міста вітчизняним суспільством. На підставі аналізу сформованого типу особистості «homo soveticus» пропонуються висновки щодо сучасної моделі сприйняття міста українським городянином. Надається характеристика міжособистісним мотиваційним зв'язкам у структурі управління сучасним українським містом. Для об'єктивності подання матеріалу використовуються публікації в засобах масової інформації та наукові статті дослідників. В результаті дослідження, на прикладі м.Суми, напрацьовані висновки і надані пропозиції щодо подальших процесів формування та розвитку відкритого громадянського суспільства в містах нашої держави на засадах впровадження в свідомість сучасників принципів відповідального городянина, який впливає на управління містом.

Ключові слова: урбанізм; українське місто; відкрите громадянське суспільство; адміністративна реформа; децентралізація.

Philosophy of the city in Ukraine – citizens' right to participate in municipal management for example Sumy

O.I. DEMIKHOV

Sumy state university, Sumy, Ukraine

Abstract

The article is devoted to the process of city's stay, forming communities and citizens thinking urban transformation, from the mythology of the ancient world. It describes the historical typology of cities, and the city-state. There are features of the formation of Ukrainian citizens' consciousness from the era of Kievan Rus to the present. Author studied the relevance to Ukraine issues of historical experience transforming the perception of city domestic society. On the basis of the prevailing personality type «homo soveticus» author proposed conclusions about modern model of perception of the city Ukrainian citizen. There are motivational characteristics of interpersonal relations in the governance structure of modern Ukrainian city. For objectivity presentation material author used the publication of the media and scientific research articles. By the example of Sumy city, we have conclusions and submitted proposals on further processes of formation and development of open civil society in urban areas of our country on the basis of implementation in the minds of contemporary principles of responsible citizen that affects the management of the city.

Key words: urbanism; Ukrainian city; open civil society; administrative reform; decentralization.

Философия города в Украине – право горожан на участие в муниципальном управлении на примере г.Сумы

А.И. ДЕМИХОВ

Сумской государственной университет, г. Сумы, Украина

Авторское резюме

В статье изучаются, начиная от мифологии древнего мира, процессы становления городов, формирования сообществ горожан и трансформация мышления городского населения. Отслеживается историческая типология городов, дается характеристика городам-государствам. Раскрываются особенности формирования сознания украинских горожан от эпохи Киевской Руси до современности. С учетом актуальности для Украины указанного вопроса, изучен исторический опыт трансформации восприятия города отечественным обществом. На основании анализа сложившегося типа личности «homo soveticus» предлагаются выводы относительно современной модели восприятия города украинским горожанином. Дается характеристика межличностным мотивационным связям в структуре управления современным украинским городом. Для объективности подачи материала используются публикации в средствах массовой информации и научные статьи исследователей. В результате исследования, на примере г.Сумы, наработаны выводы и даны предложения по дальнейшим процессам формирования и развития открытого гражданского общества в городах нашего государства на основе проецирования в сознание современников принципов ответственного горожанина, вовлеченного в управление городом.

Ключевые слова: урбанизм; Украинский город; открытое гражданское общество; административная реформа; децентрализация.

Постановка проблеми. Філософів усіх часів турбувала проблема гармонійного розвитку суспільства, і перш за все - в рамках моделі існування спільноти людей у місті. Платон в праці «Держава», Кампанелла в роботі «Місто Сонця», Августин в «Градї Божому» вивчають тему ідеальної держави і поліса. Подальший розвиток філософської думки в цьому напрямку продовжують Х.Кокс і Р.Декарт.

Насущність питання на теперішній час зумовлена новими викликами сучасності – розширення мегаполісів на технічному і кібернетичному горизонтах приводить до одночасного пригнічення внутрішнього світу людини-горожанина, схематизації і примітивізації його мислення, а також звуження його реальних механізмів впливу на умови життя в місті.

Метою дослідження є вивчення філософського досвіду осмислення законів побудови і розвитку міського суспільства в усіх його проявах та спроба виробити нові підходи до аналізу сучасної моделі світогляду українського горожанина, який намагається брати участь в управлінні своїм містом.

Формування поняття міста. До поняття міста, як метафори ідеальної побудови суспільного життя, звертаються древні невідомі автори ще за часів складання германо-скандинавських оповідей про космогонічні світи богів-деміургів. У скандинавській міфології існує небесне місто, обитель богів-асів, які побудували укріплений Асгард (Bsgarpr - селище). Асгард протиставлений нижньому місту - Мідгарду, який є житлом людей.

Визначення «поліс» виникає в античності. Поліс (фінік., грец. πόλις, лат. civitas) в сучасному значенні – місто-держава, міська громада; звідси політія – особлива форма соціально-економічної та політичної організації суспільства, типова для Стародавньої Греції та Риму. Зазвичай під полісом розумілося не поселення як таке, а насамперед міська громада, колектив громадян певного міста. Територія поліса складалася з міста (або міст) та сільської округи (хори), з розташованими на ній землеробськими поселеннями. Феномен поліса виник у VIII–VII ст. до н. е. Місто-держава, або поліс мав свій специфічний внутрішній устрій, різноманітність урядів, організацію тощо. Характерними

рисами такої державної організації було спільне громадянство.

Термін «місто» має набагато пізніше походження. Метрополією ж вважалась «самостійна одиниця розселення з управлінням в центрі цього поселення», яке має свої колонії.

Як правило, історично міста-держави були частинами більшої цивілізації: наприклад міста-держави Стародавньої Греції, Стародавнього Риму, Фінікії (Карфаген), міста-держави майя та ацтеків доколумбійської Мезоамерики, міста-держави Малої Азії (Троя), Месопотамії (Шумер), китайських династій Шан, Чжоу та доби італійського Відродження.

На території сучасної України до нашої ери було створено низку грецьких міст-держав. Це античні міста Північного Причорномор'я: Керкінітида (м.Євпаторія), Тіра (м.Білгород-Дністровський), Ольвія, Борисфеніда (на території Миколаївської області), Херсонес, пізніше Корсунь (м.Севастополь), Феодосія (м.Феодосія), Пантікапей (м.Керч).

Цікаво, що нині в світі офіційно існують декілька міст-держав: це Сінгапур - економічне диво Азії, Ватикан - незалежна держава з папою Римським на чолі, князівство Монако і Республіка Сан-Марино на європейському узбережжі Середземного моря.

Філософія міста в Україні. В теперішній час українське суспільство намагається сформувати для себе національну ідею. На наш погляд, запропонований вітчизняним істеблішментом для країни варіант «патріотизму» як національної ідеї є важливим, але не універсальним.

Пропонуємо розглянути ідею розвитку населених пунктів (як міст, так і поселень) України як домінуючу в розрізі формування менталітету сучасного громадянина нашої держави. Адже економічний розвиток і безпека наших місць проживання напряму стосуються кожного і вказаний напрямок реформ може розглядатись як механізм трансформації громадянської свідомості сучасного українця. Особливої актуальності вказане питання набуває в розрізі розгор-

нутої децентралізації влади в державі.

Почнемо з того, що ми безуспішно намагаємося збудувати систему відносин в наших містах по європейських принципах, по лекалах західного лібералізму. Однак Україна не пройшла стадії європейського бюргерства, який дав світу масовий прошарок городян. Наші городяни в Сумах сьогодні – це здебільшого вихідці з сільської місцевості в третьому – четвертому поколіннях. Українські городяни були від самого початку тонкою плівкою в структурі суспільства, а сучасне населення наших міст назвати городянами можливо лише з великою натяжкою.

Ось чому ми чудово знаємо про європейські моделі розвитку міст і територій, однак перекинуємо їх з метою власної тимчасової вигоди. Вказані явища є наслідками нерозвинутої свідомості як менеджерів міст, так і самої громади, яка дозволяє ігнорувати себе і свої власні колективні інтереси. Таким чином, робимо висновок, що Суми були і залишаються в ментальному сенсі козацькою слободою, військовим поселенням, а сучасні зовнішні форми скупчення спальних районів нічого не змінюють у свідомості городян та градоначальників. Тобто Суми є урбаністичним поселенням, «ерзац-містом» [9].

Проблема становлення українського міського менталітету, особливо східно-українського – в тому, що Україна тривалий історичний період була сателітом Російської імперії, елементом радянських економічних і політичних конструкцій, які виховували покірність, безініціативність, керованість з єдиного центру. Вказані чинники приглушили самоідентифікацію українців, намагаючись перетворити їх на малоросів. Це простежується навіть у таких «зовнішніх дрібницях», як геральдика м. Суми – початковий герб міста був з козацькими полковими елементами хреста і ліку Пресвятої Богородиці, але, з метою викорінення національної символіки, був цілеспрямовано замінений указом Катерини II на інший – срібний французький щит з трьома чорними мисливськими сумками із золотими гудзиками, який

існує і дотепер. Геральдична реформа в той час не випадково торкнулась багатьох міст України.

Таким чином, ми стикаємось з проблематикою пошуку власної української культурної форми міської ідентичності, з проблемою усвідомлення українського міського культурного феномена.

Місто – це живий організм, який постійно змінюється. Сьогодні по всьому світу відбувається внутрішня міграція населення з малих поселень у великі міста, що спричиняє труднощі зростання міст. Європа додатково зіткнулась з проблемою біженців. Основні питання для всього світу і України в тому числі: в якому напрямку розвивати місто як основну культурну форму життєдіяльності населення, як будувати міську політику?

Скандинави з повагою називали Київ-ську Русь Гардарікою – «Країною міст», яка у вигляді укріплених міст-слобід і міст-храмів розміщувалась уздовж рік по торгівельних шляхах. Парадокс у тому, що за наявності у нас стародавньої історії створення міст та існування вже тоді активних спільнот городян, які були здатні вигнати з Києва неугодного князя, поступово елементи відкритого громадянського суспільства в українському місті були пригнічені і далі взагалі знищені. В більшості міст України не було класичного сталого європейсько-го розвитку магдебурзького права на протязі декількох поколінь городян. Напевне, відіграв свою роль період монголо-татарського ярма і сформоване під впливом історичних подій напівазіатське розуміння поняття державництва і містобудування московитами, які постійно до теперішнього часу проводять свою експансію на українські тенета. Така специфіка не укладається в європейську модель сприйняття міста і городянина. Якщо брати до уваги європейські стандарти, то громадянське суспільство та міська спільнота по своїй суті взаємно виводяться одна з одної. В такому випадку в ментальному сенсі в Україні міст давно не існує. І вони намагаються формуватись лише зараз [9]. Складне питання з'ясування при-

чин таких явищ в українському суспільстві. Якщо розглядати пересічного городянина України, то можна сміливо назвати його «homo soveticus» - людиною-пристосуванцем з радянським минулим. Вказана модель особистості виховувалась довго і в муках: «homo soveticus» вижив після першої сітової, громадянської війни, голодомору, репресій, Другої світової війни, зумів вбудуватись у радянську командно-адміністративну систему, в подальшому, в період незалежності України, «знайшов себе» через власну мімікрію шляхом постійного політичного перефарбовування, бізнес-гнучкості і номенклатурної покірливості. Таким чином у сучасного сумчанина сформувалось мислення та світосприйняття «людини-хамелеона». Такий менталітет досить важко переформатувати, оскільки він виправдав себе емпірично – довів власну стійкість і користь для людини, яка його застосовує в надзвичайно складних життєвих обставинах. В подальшому мімікрія в свідомості призвела до викривлення оцінок дійсності і поведінки (своїї і оточуючих). Виник умовний поділ в свідомості «людини-хамелеона» всього свого «буття» на два горизонти:

- «моє» - буду його берегти, примножувати, передавати нащадкам;
- «немоє (колективне, комунальне, державне, нічье)» - буду ним тільки користуватись, бажано безкоштовно.

І вказана градація стосується не тільки майна, але й нематеріальних активів та людського капіталу, досвіду, освіти, стосунків та ін.

Найбільш «гнучкі» «люди-хамелеони» спромоглись перевести «немоє» у власне – і відразу змінити до нього своє внутрішнє ставлення - з безвідповідального його користувача стати дбайливим господарем.

Відбулось ментальне відчуження того, що «не моє». Тому наші багатоповерхівки не сприймаються мешканцями як своя власність, нехай і спільна сумісна. Бетонні споруди сірого кольору психологічно заклали в декількох поколіннях городян відчуття відторгнення непривабливих зовнішніх форм. Меш-

канець будинку зацікавлений лише в добробуті власної квартири. До спільної власності в будинку ми здебільшого фіксуємо інфантильне, незріле, безвідповідальне ставлення як до «чужого» майна.

Наслідки таких цінносних мутацій свідомості городянина-егоїста ми спостерігаємо і сьогодні. Іноземці найчастіше кажуть про наше українське міське «буття» так: «все зламане і брудне». Щодо управлінської діяльності в місті Суми можемо констатувати факт зростання цілого покоління «псевдонових менеджерів і виконавців»:

- одні імітують управління, при цьому досягаючи власних меркантильних цілей;

- інші, в черговий раз пристосовуючись, створюють видимість покори до керманача, при цьому намагаючись зберегти власний локальний механізм отримання хоча б мінімальної вигоди, інакше не виживуть.

Таким чином, склалась система мовчазного самовиживання управлінця і того, ким керують, окремо один від одного, поза внутрішніх і зовнішніх подразників (байдуже по яких вертикалях управління в суспільстві). Вказана модель відносин набула форми мовчазного суспільного договору городян, з яким всі змирилися задля збереження ситуативних компромісів. І тільки народне повстання 2014 року в Україні започаткувало боротьбу з таким суспільним ладом-мутантом, але до перемоги ще далеко. Насправді надбані під час виживання умовні «рефлекси хамелеона» у більшості громадян нашої країни ще досить стійкі.

Який вихід із такої складної ситуації? Вважаємо єдиним універсальним рішенням тільки проведення реформ. Докорінні зміни мають показати суспільству реальний ефект, і тим самим буде здійснюватися виховання нового українського громадянського суспільства. Всі реформи починаються в населених пунктах, тому особливо чутливими кластерами реформ є міста – як географічно, так і ментально. Зміна держінститутів та галузей економік у місті закладає також і трансформацію світо-

гляду як чиновника, так і городянина. Позитивні приклади початку таких системних змін свідомості городян в Сумах: введення електронної системи бюджетних закупівель «ProZorro», відкриття центрів надання адмінпослуг в муніципалітеті, початок створення поліції, реалізація проекту партиципаторного бюджету, активізація роботи громадських експертних комісій як форми самоорганізації свідомого населення. Нині перед філософами-урбаністами всього світу стає головна проблема – як дати городянину можливість і заохочення стати активним учасником планування життя в своєму місті? Муніципалітети і великі економічні гравці в місті не зацікавлені в активному громадянському суспільстві, вони стимулюють процес атомізації мешканця міста, який все більше «відходить у себе» і не контактує з соціумом. Сучасний городянин частіше за все не бачить себе активним регулятором всіх міських процесів. Чому?

Сучасний досвід урбанізму свідчить про поступове згортання, звуження світогляду і мислення городянина – внутрішньо він вже представляє себе гвинтиком абстрактної машини. І чим більше місто, тим більше стискається у людини горизонт критичного сприйняття навко-лишньої урбаністичної картини – людина загортається у власний «кокон». Квартири перетворюються на бетонні гнізда, міжособистісні контакти сусідів по будинку і навіть родичів зводяться до мінімуму.

Цікаво, що величезну роль в процесі зменшення контактів людей в місті відіграє інформаційне середовище – мережа інтернет, Wi-Fi, гаджети, смарт-ТБ проводять до миттєвого доступу до будь-якої інформації. В сільській місцевості все ж таки фізичний труд не дає людині повністю зануриться в кібер-середовище. При цьому абсолютна доступність будь-якої інформації приводить до її знецінення. Користувач починає цінувати лише «яскраву» інформацію, а не знання, не вникає в суть відомостей. Використання інформаційних ресурсів перейшло в процес споживання інформації, а далі – в інформаційну розвагу. Це

спричинило спрощення як форми подачі інформації, так і способів її використання і засвоєння. Саме примітивізація моделей подачі і споживання інформації спровокувала «калейдоскопічність» світогляду городянина.

Доступність інформації призводить до пересичення і подальшого її отторгнення, здійснюється підміна знання на інформацію, а в подальшому – на інформаційний шум, який дезорієнтує «всіх про все». Вказаний процес зростає по всьому світу, особливо в середовищі молоді. Ні про яку активну участь мешканця міста в плануванні життя поліса вже не може йти й мови. Городянин може лише в режимі «он-лайн» спостерігати на екрані за черговими політичними баталіями, економічними новинами і кримінальною хронікою.

Таким чином, вже сформовані віртуальні механізми «псевдоучасті» городянина в процесі життя міста і країни. Необхідно відзначити, як поступово прогресивну філософську думку в сфері урбанізму починають нівелювати в світі реалії сьогодення. Так, концепції мережевого телематичного кіберполісу з використанням потужностей гіпермедіа Т.Нельсона і М.Серрса (які з успіхом використовуює ЦРУ) на наших очах оператори медіаринків перетворюють в інформаційний розважальний атракціон – таким шляхом висока ідея низводиться до рівня поп-культури [1; 2; 3; 4; 5; 8; 10].

Футурологи пророчать динамічне розростання міст – від мегаполісів до мегалополісів, від традиційних європейських столиць до космополісів, які з геометричною прогресією будуть вбирати в себе культуру, релігію і менталітет сотень народів усього світу.

З огляду на вказане, вимальовуються наступні тенденції розвитку міста, що руйнують його традиційний ментальний уклад:

- розпад міста як локації попередніх епох, простору традиційної зустрічі «віч-на-віч». Відбувається розрив класичних міжособистісних комунікацій, вони замінюються на «електронний контакт», що повільно почало призводити

до аномії особистості людини і суспільства в цілому;

- місто перестає бути таким у класичному сенсі, виникає «постмісто» як множина паралельних просторів (географічних, особистісних, групових, кіберплощин). Як гармонійно жити в усіх цих просторах городянину – велике питання;

- у городянина постіндустріальної (інформаційної, в майбутньому - гуманістичної) ери стає все більше життєвих ролей, вони перестають бути постійними в сенсі місця проживання, способу життя, освіти, професії, членства в родині, світогляду і лінгвістичних орієнтирів, життя мешканця міста стає все більш динамічним;

- традиційно мала доля активних громадян в місті і постійне збільшення аморфної маси населення, яка слабко укорінена в середовищі проживання, ментально відчужена від неї і відноситься до міста як споживач;

- фрагментарний характер сприйняття міста городянином: «спальний район – транспорт – робота – транспорт – спальний район», що впливає на посилення споживчих настроїв.

- збільшення диспропорцій масштабів міста і людини. Ментальне осягнення поліса городянином ускладнюється;

- городянин вдягає на себе маску «конструктивної агресивності» в поведінці - в зв'язку з високим темпом життя і конкуренцією в суспільстві [6; 7; 8; 9; 10].

Рецептів для розв'язання всіх цих проблем поки що не існує. Однак для локалізації таких загроз необхідно першочергові заходи зосередити на розвитку міста як машини для винаходу майбутнього. Місто необхідно планувати як корпорацію думаючих людей (підприємців і науковців – у першу чергу), в якій зберігаються старі і формуються нові знання, традиції та історія [6]. І кіберплощину в місті необхідно використовувати для просвітництва і задіяння в активні громадські процеси молоді через креативні заходи, які подаються на сприйнятній сучасній мові. Для м.Суми актуальним є розвиток свідомості відповідального громадянського суспільства

через його виховування на прикладі позитивних результатів реформ у житті міста і країни в цілому.

Висновки. Отже, досвід філософського розуміння поняття міста як локації людей та ядра накопичених знань і світоглядів допомагає нам розібратись у проблемах самоідентифікації українського поліса та подальших шляхах його розвитку. Основною проблемою в філософії міста в Україні вважаємо формування свідомості городянина, готового до участі в управлінні своїм містом.

Пропозиції. Запропонований нами новий підхід до розуміння проблематики урбанізму на українських теренах може бути застосований в аналізі сучасних умов трансформації свідомості вітчизняного міського суспільства. Основною проблемою в філософії міста в Україні є, на нашу думку, вивчення процесу формування нової ментальності городянина.

Створення активного прошарку городян, які здатні брати участь у керуванні містом і контролювати владу й економічні монополії – такий головний результат реформ повинен бути. І поетапне вирішення в Сумах назрілих проблем можливо лише через ефективну реалізацію реформ міського життя. Позитивні зміни в житті є інструментом коригування світогляду мешканця населеного пункту, поступово виховуючи і перетворюючи його на свідомого громадянина свого міста. Громадянин міста є повноправним членом свідомої спільноти людей, які мешкають та постійно взаємодіють між собою на одній території, зацікавлені у власній доброчесній участі в плануванні всіх видів діяльності міста для досягнення спільних корисних результатів. Ця гармонічна модель діяльності активних міських спільнот стає надзвичайно важливою.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Веселова С.Б. Город — Архитектура — Философия [Електронний ресурс] /С.Б. Веселова//сайт «Anthropology – web-кафедра философской антропологии», 23.09.2015, Режим доступу: <http://anthropology.ru/ru/texts/veselova/city.html>.
2. Веселова С. Б. Семь вопросов пользователя к сетевому телематическому киберполису [Електронний ресурс] /С.Б. Веселова// сайт «Anthropology – web-кафедра философской антропологии», 23.09.2015, Режим доступу: <http://anthropology.ru/ru/texts/veselova/seven.html>.
3. Веселова С.Б. Искусство пространства [Електронний ресурс] /С.Б. Веселова// сайт «Anthropology – web-кафедра философской антропологии», 23.09.2015, Режим доступу: <http://anthropology.ru/ru/text/veselova-sb/iskusstvo-prostranstva>.
4. Веселова С.Б. Формирование городов [Електронний ресурс] /С.Б. Веселова//сайт «Anthropology – web-кафедра философской антропологии», 23.09.2015, Режим доступу: <http://anthropology.ru/ru/text/veselova-sb/formirovanie-gorodov>.
5. Веселова С.Б. Преодоление хаоса. Жизненный мир мегаполиса начала XX века [Електронний ресурс] /С.Б. Веселова//СПб.2014.:Вестник Русской Христианской Гуманитарной Академии. том 15, №1 - сайт «Киберленинка», Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/preodolenie-haosa-zhiznennyu-mir-megapolisa-v-kontseptah-arhitektorov-filosofov-i-sotsiologov-nachala-xx-veka>.
6. Виноградова О. Настоящее и будущее города. Опрос экспертов [Електронний ресурс] /О.Виноградова// сайт «Сноб», 03.02.2016, Режим доступу: <https://snob.ru/selected/entry/104070>.
7. Дулина Н.В. СТАРЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО ГОРОДА В КООРДИНАТАХ «НОВОГО УРБАНИЗМА» (на примере Волгограда) [Електронний ресурс] /Н.В. Дулина//Известия Волгоградского государственного технического университета.-2005.-№6. - сайт «Киберленинка», Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/starye-problemy-sovremennogo-goroda-v-koordinatah-novogo-urbanizma-na-primere-volgograda>.
8. Кокс Х. Мирской град - Секуляризация и урбанизация в теологическом аспекте / Под общей ред. и с примеч. О.Боровой, М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1995. 263 с.
9. Смирнов С. А. Антропология города, или О судьбах философии урбанизма в России [Електронний ресурс] /С.А. Смирнов// сайт «Anthropology – web-кафедра философской антропологии», 23.09.2015, Режим доступу: http://anthropology.ru/ru/texts/smirseal/ancity_1.html.
10. Graham Ward. Introduction, or A Guide to Theological Thinking in Cyberspace. //Graham Ward (ed.) The Postmodern God. A. Theological Reader. – Oxford: Blackwell Publisher, 1997. – P. xvii.

REFERENCES:

1. Veselova, S.B. Gorod — Arhitektura — Filosofiya [City - Architecture - Philosophy]. Sayt «Anthropology – web-kafedra filosofskoy antropologii», 23.09.2015, Access: <http://anthropology.ru/ru/texts/veselova/city.html>.
2. Veselova, S. B. Sem voprosov polzovatelya k setevomu telematicheskemu kiberpolisu [Seven questions to the user network telematics kiberpolisu]. Sayt «Anthropology – web-kafedra filosofskoy antropologii», 23.09.2015, Access: <http://anthropology.ru/ru/texts/veselova/seven.html>.
3. Veselova, S.B. Iskusstvo prostranstva [Art space]. Sayt «Anthropology – web-kafedra filosofskoy antropologii», 23.09.2015, Access: <http://anthropology.ru/ru/text/veselova-sb/iskusstvo-prostranstva>.
4. Veselova, S.B. Formirovanie gorodov [Formation of cities]. Sayt «Anthropology – web-kafedra filosofskoy antropologii», 23.09.2015, Access: <http://anthropology.ru/ru/text/veselova-sb/formirovanie-gorodov>.
5. Veselova, S.B., 2014. Preodolenie haosa. Zhiznennyiy mir megapolisa nachala XX veka [Overcoming chaos. Life-world metropolis beginning of XX century]. SPb. Vestnik Russkoy Hristianskoy Gumanitarnoy Akademii. tom 15, 1, sayt «Kiberleninka», Access: <http://cyberleninka.ru/article/n/preodolenie-haosa-zhiznennyiy-mir-megapolisa-v-kontseptah-arhitektorov-filosofov-i-sotsiologov-nachala-xx-veka>.
6. Vinogradova, O. Nastoyashee i budushee goroda. Opros ekspertov [The present and future of the city. Experts Poll]. Sayt «Snob», 03.02.2016, Access: <https://snob.ru/selected/entry/104070>.
7. Dulina, N.V., 2005. STARYE PROBLEMYI SOVREMENNOGO GORODA V KOORDINATAH “NOVOGO URBANIZMA” (na primere Volgograda) [OLD PROBLEMS modern city in the coordinates “New Urbanism” (in Volgograd example)]. Izvestiya Volgogradskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta 6. sayt «Kiberleninka», Access: <http://cyberleninka.ru/article/n/starye-problemy-sovremennogo-goroda-v-koordinatah-novogo-urbanizma-na-primere-volgograda>.
8. Koks, H., 1995. Mirskoy grad - Sekulyarizatsiya i urbanizatsiya v teologicheskom aspekte [Worldly hail - secularization and urbanization in the theological aspect]. Izdatelskaya firma «Vostochnaya literatura» RAN, Moscow.
9. Smirnov, S. A., 2015. Antropologiya goroda, ili o sudbah filosofii urbanizma v Rossii [Anthropology of the city, or on the fate of the philosophy of urbanism in Russia]. Sayt «Anthropology – web-kafedra filosofskoy antropologii», 23.09.2015, Access: http://anthropology.ru/ru/texts/smirseal/ancity_1.html.
10. Graham Ward. Introduction, or A Guide to Theological Thinking in Cyberspace. //Graham Ward (ed.) The Postmodern God. A. Theological Reader. – Oxford: Blackwell Publisher, 1997. – P. xvii.

*Деміхов Олексій Ігорович – аспірант
Сумський державний університет
Адреса: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2*

*Demikhov Oleksiy I. – postgraduate
Sumy state university
Address: 2, Rymsky-Korsakov str., Sumy, 40007, Ukraine*

*Деміхов Алексей Игоревич - аспирант
Сумской государственной университет
Адрес: 40007, г. Сумы, ул. Римского-Корсакова, 2
e-mail: o.demyhov@management.sumdu.edu.ua*